

Remissammanställning Får vi det bättre? – Om mått på livskvalitet

SOU 2015:56

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Betänkande av utredningen om mått på livskvalitet.....	2
1.2	Remissbehandling av utredningen.....	4
2	Övergripande synpunkter	5
3	Uppdrag och utgångspunkter (Kapitel 1)	6
4	Ansatser att mäta livskvalitet (Kapitel 2)	6
5	På vilken tolkning av livskvalitet bör officiella mått grundas? (Kapitel 4)	7
5.1	Livskvalitetens komponenter.....	11
5.2	Möjliga indikatorer för livskvalitetens komponenter.....	13
6	En samlad bild av befolkningens livskvalitet (Kapitel 5).....	25
6.1	Underlag för livskvalitets indikatorer.....	25
6.2	Redovisning av livskvaliteten	26
7	Datasamling och datalagring (Kapitel 6)	29
7.1	En fristående och bättre anpassad ULF.....	29
7.2	Utvidgad användning av befintliga registeruppgifter.....	33
7.3	Anknytning till internationell forskning	34
7.4	Vidare användning av insamlade uppgifter och datalagring.....	36
8	Förslagets konsekvenser (Kapitel 7).....	37
9	Remissinstanser	39
9.1	Samtliga	39
9.2	Instanser som svarat att de avstår att lämna synpunkter.....	41
9.3	Instanser som inte svarat.....	41

Finansdepartementet
Budgetavdelningen, Strukturenheten

1 Inledning

Utredningen om mått på livskvalitet hade i uppdrag att kartlägga och analysera samt föreslå mått på utvecklingen av livskvaliteten i det svenska samhället. Måtten ska användas som komplement till traditionella välfärdsmått, som t.ex. BNP per capita, för att på ett bredare sätt kunna följa utvecklingen av livskvalitet, genom att bl.a. ekonomiska, sociala, miljömässiga och subjektiva perspektiv beaktas. Utredningen ska föreslå hur befintliga och eventuella nya mått på livskvalitet kan sammanställas för att belysa och mäta utvecklingen av livskvalitet i Sverige. Utredningen överlämnade den 8 juni 2015 sitt betänkande "Får vi det bättre? Om mått på livskvalitet" till regeringen och därefter har det remissbehandlats.

1.1 Betänkande av utredningen om mått på livskvalitet

I betänkandet beskrivs fyra tolkningar av vad livskvalitet är. Det är tolkningar som återkommer i vetenskaplig litteratur och internationellt arbete på området. Dessa är livskvalitet som välstånd, lycka, meningsfullhet och handlingsfrihet. Utredningen finner att livskvalitet som handlingsfrihet är det mått som kan förväntas förändras om människors villkor förändras till det bättre eller till det sämre. Denna tolkning kan därmed ge ett underlag för en bedömning av hur samhället utvecklas i livskvalitetshänseende. Om graden av handlingsfrihet mäts utifrån ett antal komponenter kan resultaten jämföras med internationella studier. Det innebär också att man beskriver människors levnadsförhållanden på ett sätt som knyter an till tidigare nordisk välfärdsstatistik. Graden av handlingsfrihet uttrycker i vilken mån individen kan nå ett för henne eftersträvänsvärt liv.

Baserat på tolkningen av livskvalitet som handlingsfrihet föreslår utredningen att livskvaliteten, i ett officiellt perspektiv, ska mätas och redovisas med hjälp av indikatorer för följande tio komponenter:

1. Hälsa
2. Kunskap och färdigheter
3. Sysselsättning
4. Ekonomiska resurser
5. Politiska resurser och medborgerliga rättigheter
6. Sociala relationer
7. Säkerhet till liv och egendom
8. Bostad
9. Tidsutrymme
10. Livsmiljö.

Komponenterna har, enligt utredningen, relativt låga samband inbördes. Vilket betyder att livskvaliteten inte kan antas vara ett enhetligt uttryck för en underliggande dimension. Utredningen drar därför slutsatsen att livskvaliteten inte bör sammanfattas i ett enda mått. Mått på livskvalitet bör så långt möjligt grundas på medborgarnas förhållanden snarare än på utbudet av samhälleliga tjänster

En livskvalitetsmätning i Sverige bör primärt avse den vuxna befolkningens situation. Det vill säga att alla i åldrarna 18 år och äldre; och som bor i Sverige, bör ingå i underlaget. Utredningen föreslår att en livskvalitetsrapport bör läggas fram vart fjärde år. Den bör innehålla intervjuuppgifter, kompletterande registeruppgifter och globala indikatorer som underlag. Resultaten bör, utöver att redovisas som genomsnitt, spridning och samvariation mellan komponenter, sammanställas efter kön, åldersgrupper, samhällsklasser, regioner och någon uppdelning efter vistelsetid i landet. Det vore också av värde att få uppgifter avseende utlandsfödda redovisade efter ursprungsländer, indelade i ett antal regioner. Vidare föreslår utredningen att en översiktlig redovisning av registeruppgifter och globala indikatorer bör sammanställas de år då ingen huvudrapport publiceras. Denna redovisning bör vara deskriptiv och publiceras i ett enkelt faktablad, samt online.

Utifrån detta föreslår utredningen att SCBs undersökning av levnadsförhållanden (ULF¹), ges den utformning och omfattning som krävs för att en heltäckande redovisning av livskvaliteten i Sverige ska kunna presenteras. Vidare gör utredningen bedömningen att undersökningarna ULF och EUSILC bör genomföras separat. Därför föreslås att SCB genomför EU-SILC enligt anvisningarna från Eurostat, medan formuläret för ULF utökas med frågor som gör det möjligt att i ett sammanhang skapa alla de indikatorer som krävs för en utförlig livskvalitetsredovisning. SCB bör genomföra datainsamlingen för ULF årligen med ett nettourval om 5 000 intervjuer för att bilda underlag för rapporter som publiceras vart fjärde år.

Det övergripande ansvaret för arbetet med att sammanställa och redovisa uppgifter om livskvaliteten i Sverige bör ges till SCB i samverkan med en forskningsinstitution och med myndigheter med ansvar för de berörda politikområdena. Det är väsentligt att det insamlade materialet bevaras och utnyttjas för forskning och statistikproduktion så att den investering som gjorts kan fortsätta att ge avkastning i form av kunskap och en djupare förståelse för livskvaliteten i Sverige.

1.2 Remissbehandling av utredningen

Utredningens betänkande om mått på livskvalitet (SOU 2015:56) har remissbehandlats för att regeringen ska kunna inhämta synpunkter på de förslag och analyser som presenteras i ”Får vi det bättre? Om mått på livskvalitet”.

Remissammanställningen innehåller i första hand särskilt intressanta och frekvent förekommande synpunkter. I sammanställningen redovisas endast delar av de remissvar som inkommit. Sammanställningen inleds med allmänna synpunkter, därefter följer dispositionen i huvudsak betänkandets kapitelindelning. Ofta inleds avsnitt med en ruta med utredningens förslag.

¹ Levnadsförhållandena beskrivs i Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) genom följande ämnesområden: Arbetsmiljö, boendeförhållanden, ekonomi, fritid, hälsa, medborgarliga aktiviteter, sociala relationer, sysselsättning och arbetstider, trygghet och säkerhet och utbildning. Sedan 1986 ingår en urvalspanel i ULF, dvs. nära hälften av de intervjuade har medverkat i en tidigare undersökningsomgång. Panelansatsen gör det möjligt att studera ”flöden”, dvs. hur personer rör sig mellan olika tillstånd som exempelvis arbete och arbetslöshet. Under åren 2006–2008 integrerades EU-SILC (EU Statistics on Income and Living Conditions) i ULF.

2 Övergripande synpunkter

Ett flertal remissinstanser ställer sig positiva till utredningens bedömning om att en nationell mätning av livskvalitet ska göras med utgångspunkt i individens grad av handlingsfrihet, t.ex. *Arbetsförmedlingen, Folkhälsomyndigheten, Länsstyrelserna i Skåne, Västra Götaland och Dalarna, Myndigheten för vård och omsorgsanalys, Lärarnas riksförbund, Naturvårdsverket, Malmö kommun, Inspektionen för socialförsäkringen och Stockholms stad*. Vidare ställer sig många remissinstanser positiva till de tio livskvalitetskomponenter som enligt utredningen är viktigast att mäta, däribland *Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Länsstyrelserna i Skåne och Dalarna*.

Flera remissinstanser påpekar dock att alla aspekter av livskvalitet inte låter sig fångas i objektiva mått. De objektiva måtten kring välbefinnande kan därför behöva kompletteras med människors mer subjektiva uppfattning om sitt välbefinnande. Bland flera remissinstanser som påpekat detta är *Humanistiska fakulteten vid Stockholms universitet, Stockholms stad, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Västra Götalandsregionen, Umeå universitet, Institutet för Framtidsstudier, Göteborgs universitet och Tillväxtanalys*.

Statskontoret anser att efterfrågan på och användbarheten av måtten på livskvalitet bör analyseras ytterligare. Det skulle ge värdefull kunskap i det fortsatta arbetet med att utforma indikatorerna så att de kan bidra till störst nytta för användarna. Syftet med måtten på livskvalitet skiljer sig från syftet med flera andra indikatorsystem. Måttens syfte är inte att följa upp mål inom ett specifikt politikområde utan att mer generellt bilda underlag för politiska beslut. Det mycket breda syftet med måtten gör att det är oklart hur, när och av vem måtten faktiskt kommer att användas. I förlängningen blir det en fråga om nyttan av måtten är större än kostnaden för att ta fram dem. Särskilt med tanke på att flera statistikansvariga myndigheter kommer lägga resurser på att tillhandahålla registerdata. *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för ett liknande resonemang.

SCB anser inte att utredningen tillräckligt analyserat vilka befintliga mått på livskvalitet som finns och är ändamålsenliga och tillförlitliga. En kartläggning över vilka indikatorer som redan i nuläget är tillgängliga från olika undersökningar och register saknas. *Stockholms Läns Landsting* håller med och efterfrågar samordning med de många andra nationella kvalitetsregistren. *SCB* hade gärna sett en tabellplan över lämpliga indikatorer kopplat till de undersökningar eller register som utgör källorna för dessa. Baserat på den

kartläggningen hade man sedan kunnat gå vidare till en nettolista med indikatorer som eventuellt inte finns i dagsläget. Med en nettolista skulle man därefter kunna föreslå redan existerande undersökningar eller register som källor för tillkommande indikatorer.

3 Uppdrag och utgångspunkter (Kapitel 1)²

Utredningen gör bedömningen att livskvalitet och hållbarhet bör mätas och observeras var för sig.

Denna bedömning instämmer många remissinstanser i, däribland *Naturvårdsverket* och *Institutet för Framtidsstudier*. *Naturvårdsverket* ser även att ett mått på hållbarhet som komplement till BNP bör tas fram för Sverige för att möjliggöra för politiken att ur samhällets synpunkt göra de mest önskvärda avvägningarna mellan nutid och framtid. *Malmö kommun* för ett liknande resonemang. **Världsnaturfonden (WWF) är inne på samma linje och menar att** det är av största vikt att livskvalitetsmättet kompletteras med mått på hållbarhet. *Sveriges Kommuner och Landsting* menar dock att det inte är tillräckligt utvecklat och motiverat varför livskvalitet bör åtskiljas från hållbarhet.

Tillväxtverket anser att utredningen hade tjänat på en tydligare uppdragsbeskrivning som också beskrivit hur, av vem och i vilka sammanhang kompletterande mått på livskvalitet, ska användas. Vare sig utredaren eller uppdragsgivaren har tillräckligt problematiserat kring praktiskt användning av måtten. Därför finns det en osäkerhet i huruvida föreslagna mått har bättre förutsättningar att implementeras och användas än tidigare framtagna mätsystem.

4 Ansatser att mäta livskvalitet (Kapitel 2)

Utredningen gör bedömningen att utgå från handlingsfrihet leder till att livskvalitet mäts i termer av ett antal centrala levnadsvillkor på liknande sätt som man sedan länge valt för att beskriva välfärden i samhället.

² Kapitelreferens till utredningens kapitelindelning.

Folkbildningsrådet anser att det är en fördel att den svenska mätningen av livskvalitet skapar hög jämförbarhet med motsvarande rapportering som görs inom OECD och EU. Liknande resonemang förs också av *Sveriges Kommuner och Landsting, Länsstyrelsen i Stockholms län och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering*.

Tillväxtverket betonar att kritiken gentemot BNP som välfärdsmått bland annat grundats i BNP-måttets begränsning i att visa långsiktig hållbarhet, förbrukning av naturresurser och andra kapitalstockar. Samma kritik går dock att framföra mot utredningens förslag som ger en ögonblicksbild av livskvalitet, utan att säga något om möjligheter till att skapa livskvalitet även i framtiden. Ett kompletterande mått på livskvalitet måste sättas i ett sammanhang som möjliggör ett systemperspektiv. *Tillväxtverket* hänvisar till OECD:s ramverk Better Life (www.oecdbetterlifeindex.org) som visar just en sådan systemsyn.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering anser att det inte framgår i rapporten hur den litteratur och de livskvalitetsmätningar som presenterats, har valts ut. De menar att livskvalitet mäts och används som underlag av flera statliga myndigheter vars arbete med livskvalitetsmått inte nämns i genomgången av studier. Uppdraget att kartlägga befintliga mått på livskvalitet anser man därför inte vara slutfört. Även *Stockholms Läns Landsting* ställer sig frågande till urvalet av litteratur.

Stockholms Läns Landsting påpekar vidare att hälsorelaterad livskvalitet inte nämns i hela utredningen, trots att det idag är ett av de största internationella forskningsområdena inom livskvalitet. Jämför t.ex. vetenskapliga artiklar från Karolinska institutet där ULF-data matchas till det mest använda generiska hälsorelaterade livskvalitetsinstrumentet i världen: EQ-5D. *Karolinska Institutet* instämmer.

5 På vilken tolkning av livskvalitet bör officiella mått grundas? (Kapitel 4)

Enligt utredningen bör vissa grundläggande krav ställas på mått som är ämnade att beskriva utvecklingen av livskvaliteten i samhället. Dessa kriterier innefattar att måtten ska:

- vara väl förankrade i aktuell forskning,
- ligga i linje med svenska och internationella rekommendationer,
- möjliggöra analys av fördelningar och skillnader mellan samhällsgrupper,
- kunna uppvisa förändring över tid, samt
- vara relevanta att använda som policyunderlag.

Göteborgs universitets samhällsvetenskapliga fakultet håller med om de fem kriterierna för indikatorerna på livskvalitet. *Stockholms läns landsting* anser att de två första kriterierna inte är tillräckligt undersökta i utredningen.

Bedömningar och överväganden

Utredningens bedömning: En tolkning av livskvalitet som handlingsfrihet bildar det bästa teoretiska underlaget för en officiell uppföljning av livskvaliteten i Sverige.

Umeå kommun delar utredningens analys av begreppet livskvalitet samt uppfattningen att individers handlingsfrihet är det mest relevanta begreppet att använda sig av för att mäta begreppet livskvalitet.

Stockholms läns landsting menar att handlingsfrihet är en begränsad tolkning av livskvalitet. *Karolinska Institutet* och *Institutet för Framtidsstudier* instämmer och föreslår att mätning av livskvalitet ska utgå från en bredare tolkning, där lycka och meningsfullhet kan ingå. *Stockholms universitet* föreslår ytterligare en dimension av livskvalitet, utöver de fyra som presenteras: livskvalitet som god miljö, lokalt och globalt. De syftar då på att handlingsfrihet, som av utredningen lyfts fram som en central dimension av livskvalitet, också kan skada andra människor, miljön eller klimatet och då bidra till minskad livskvalitet. Handlingsfrihetens betydelse för livskvalitet är därmed kontextberoende, alltså beroende av hur andra människor utnyttjar sin handlingsfrihet.

Politiska beslut bör grundas på faktiska förhållanden

Utredningens bedömning: Mått på livstillfredsställelse och välbefinnande bör inte ingå i en officiell uppföljning av befolkningens livskvalitet som är avsedd att användas som politiskt beslutsunderlag.

Utredningens ansats att mäta livskvalitet som handlingsfrihet utan att inkludera subjektiva självskattningar är enligt ett flertal remissinstanser inte teoretiskt underbyggt, saknar stöd i relevant forskning samt avviker från internationella tolkningar. Remissinstanser som framfört detta är bland andra *Forte, Region Östergötland, Medicinska fakulteten vid Linköpings universitet, Stockholms läns Landsting, Institutet för Framtidsstudier och Tillväxtanalys. Stockholms Läns Landsting* påpekar också det motsägelsefulla i att inte ta med självskattad livskvalitet men föreslå självskattad hälsa.

Individens livsmiljö kontra naturens tillstånd

Utredningens bedömning: Då mått på livskvalitet syftar till att fånga människors levnadsförhållanden bör endast tillstånd i närmiljön som kan antas påverka dessa förhållanden ingå i mätningen. Naturens tillstånd, och dess hållbarhet, går i många fall bortom vad som påverkar människan ”här och nu” och bör därför mätas skilt från livskvaliteten.

Göteborgs kommun har förståelse för att mätningen utgår ifrån individen och vad hen upplever. Miljöfrågan är ofta allt för komplex och global och påverkar inte alltid människors vardag på ett synligt sätt. Påverkan på människan är långsam t.ex. avseende miljögifter, luftföroreningar och buller. Den enskilda individen är oftast inte själv medveten om att hen är påverkad negativt i sin vardag. Dessa effekter borde dock upptäckas inom område hälsa. Detsamma gäller för klimatförändringar som ligger i framtida påverkan på vår vardag. *Göteborg* konstaterar att betänkandet inte tar hänsyn till om dagens individers liv påverkar framtida generationers liv positivt eller negativt.

Umeå universitet anser att för att få en rättvisande bild av hur livskvalitet förändras över tiden bör även aggregerade kapitalmätt som inkluderar grönt kapital tas med. De menar att naturens tillstånd påverkar vår handlingsfrihet. Vår handlingsfrihet är exempelvis mindre idag, med en koldioxidhalt i

atmosfären på kring 400 miljondelar, jämfört med vad den skulle varit med en förindustriell koldioxidhalt. Resultatet blir att denna mindre handlingsfrihet påverkar individers livskvalitet dels genom de politiska beslut som den förorsakar. Men den påverkar även individer direkt, exempelvis genom att man gör uppoffringar på grund av omsorg för miljön. Denna minskade handlingsfrihet fångas inte, eller endast till ringa del, av de andra måtten på handlingsfrihet.

Ett sammansatt mått riskerar att dölja mer än vad det uppnår

Utredningens bedömning: Livskvalitetens komponenter har låga inbördes samband vilket betyder att livskvaliteten inte kan antas vara ett enhetligt uttryck för en underliggande dimension. Därav följer att livskvalitet som handlingsfrihet inte bör sammanfattas i ett enda mått.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ser en svårighet som indikeras av utredningen – målet att sammanfatta mätningen till ett sammanhållet mått, motsvarande BNP. Detta är en önskan som sammanfaller med behovet av att nå ett enkelt kommunicerbart mått på samhällsutvecklingen. När det gäller det sammantagna måttet instämmer Forte med utredningen, men ser också att ett sådant mått kan vara enklare att nå fram till över tid. Forte konstaterar att det finns internationell erfarenhet att bygga vidare på.

Sveriges Kommuner och Landsting tillstyrker i huvudsak att livskvalitet inte ska sammanfattas som ett enda mått. Dock med vissa invändningar. Det finns behov av att på ett enkelt sätt få en övergripande bild av tillståndet i olika regioner och utvecklingen mellan kvinnor och män/flickor och pojkar samt olika grupper av kvinnor och män. Behoven finns framförallt på regional nivå för politiskt engagemang och påverkan. Det kan även finnas risk att andra aktörer (exempelvis media) antingen själva tar fram ett index alternativt lyfter fram en sammansatt indikator som får spegla utvecklingen. Detta kan eventuellt föregripas genom att resultaten redovisas på sådant sätt att det svarar mot behovet att få en överblick. Samtidigt behöver argumenten mot ett sammanhållet mått tydligt kommuniceras vid redovisning av resultaten.

Umeå universitet framhåller att det finns vedertagna metoder som kan användas för att skapa bra sammansatta mått trots att komponenterna inte är

ett enhetligt uttryck för en underliggande dimension och därför kan också handlingsfrihet mycket väl sammanfattas i ett enda mått. Ett enklare sätt är att skapa ett index baserat på hur väl indikatorerna beskriver de subjektiva måtten tillfredsställelse och/eller välbefinnande. Fördelarna med att väga samman indikatorerna för handlingsfrihet till ett sammansatt livskvalitetsmått är betydande. Ett sådant mått är mer slagkraftigt. En annan fördel är att det tydliggör vikten hos de olika indikatorerna, exempelvis den stora betydelse psykisk hälsa har för livskvalitet. *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för ett liknande resonemang. Man ställer sig tveksamma till att komponenter som sysselsättning, bostad, ekonomiska resurser och hälsa inte skulle samvariera.

5.1 Livskvalitetens komponenter

Utredningens förslag: Livskvaliteten bör mätas och redovisas med indikatorer utifrån följande tio komponenter:

1. Hälsa
2. Kunskap och färdigheter
3. Sysselsättning
4. Ekonomiska resurser
5. Politiska resurser och medborgerliga rättigheter
6. Sociala relationer
7. Säkerhet till liv och egendom
8. Bostad
9. Tidsutrymme
10. Livsmiljö

Statskontoret tillstyrker förslaget om att livskvaliteten bör mätas och redovisas utifrån tio komponenter givet att måtten bedöms vara efterfrågade och ha hög användbarhet. Komponenterna är utvalda för att göra jämförbarheten med andra länders och OECDs arbete hög. *Statskontoret* menar också att hög jämförbarhet ökar livskvalitetsmåttets användbarhet. *Umeå kommun* stöder till stora delar de huvudkomponenter som föreslås ingå i en sådan mätning men vill komplettera med mått om subjektiv livskvalitet som innefattar eudaimoniskt välbefinnande (EWB), personlig måluppfyllelse, och/eller life-satisfaction.

Samarbetsorganisationen *Lika Unika* efterfrågar komponenten *Delaktighet*. Det finns ett digitalt utanförskap idag som behöver uppmärksammas där människor av olika skäl inte är delaktiga. Det kan handla om tillgänglighetsbrister som gör att man inte kan använda nätets olika tjänster för t.ex. köp av varor och tjänster eller myndighets- och sociala kontakter. Även *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* saknar delaktighet kopplat till diskriminering.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser uppfattar att de tio livskvalitetskomponenterna i vissa fall kan överlappa varandra, samtidigt som de utelämnar andra viktiga aspekter, såsom miljö.

Region Östergötlands samlade bedömning om komponenterna och dess indikatorer är att utredningen saknar en tydlig modell som förklarar hur komponenter och indikatorer valts och hänger samman. De upplever att valet av indikatorer i stor utsträckning bygger på en otydlig förklaringsmodell, och ser därför svårigheter i att kommentera enskilda indikatorer. Regionen ser dock särdeles stora svagheter i komponenten ”Hälsa” och rekommenderar starkt att valen av mått för att mäta komponenten utreds vidare. *Socialstyrelsen* håller med och anser att för att kunna bedöma indikatorerna behöver de operationaliseras ytterligare. En detaljerad beskrivning av indikatorerna kan förmedla på vilket sätt registeruppgifter ska inkluderas och eventuellt samköras med intervjuundersökningen som föreslås.

Försäkringskassan påpekar att, till skillnad från motsvarande indikatorer i vissa länder, saknar de föreslagna indikatorerna komponenter för att mäta t.ex. andlighet och kulturell utveckling. Vidare menar *Försäkringskassan* att forskning har visat att dessa aspekter kan vara viktiga för den självupplevda hälsan, och därför kan ge värdefull kunskap angående livskvalitet. *Kyrkans Akademikerförbund* och *Karlskrona kommun* påpekar också avsaknad av ett existentiellt perspektiv. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* understryker att oavsett vilka variabler som blir aktuella för det faktiska genomförandet så är det av vikt att ett jämställdhetsperspektiv tillämpas i insamling, bearbetning och redovisning av data.

5.2 Möjliga indikatorer för livskvalitetens komponenter

Hälsa

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för hälsa bör övervägas.

1. Självskattad allmän hälsa
2. Fysisk funktionsförmåga
3. Index fysiska diagnoser
4. Index psykisk hälsa

Lika Unika håller med om betydelsen av att hälsoperspektiven finns med i mått på livskvalitet och inte minst det som handlar om folkhälsan i stort. De indikatorer som utredningen tar upp känns i huvudsak korrekta. *Lika Unika* påtalar dock att en funktionsnedsättning som innebär ett rörelsehinder inte kan beskrivas som ett problem i sig. För många med en funktionsnedsättning avgörs möjligheterna till hög livskvalitet av sådant som tillgänglighet, hjälpmedel och anpassningar, bemötande, förekomst av diskriminering m.m.

Flera andra remissinstanser föreslår också kompletteringar vad gäller indikatorer som ska belysa komponenten Hälsa: *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* (Vårdanalys), tycker att det är av stor vikt att också fånga upp en långvarig funktionsnedsättning som påverkar individens dagliga liv och hur mycket de i så fall påverkas. Samt att mäta förekomsten av missbruk av alkohol och andra substanser. Detta skulle antingen kunna ske i form av intervjufrågor inspirerade av DSM:s kriterier för missbruk eller baserat på registerdata. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* menar att indikatorerna för självskattad allmän hälsa, behöver utvecklas. Särskilt intervjufrågor om psykisk hälsa och skattningar om psykiskt välbefinnande. *Kemikalieinspektionen* menar att man borde koppla Hälsa till ”Handlingsplanen för en giftfri vardag” samt miljö kvalitetsmålet ”Giftfri Miljö”. *Sveriges Tandläkarförbund* understryker vikten av att munhälsa tas med. *Folkbildningsrådet* anser att deltagande i civilsambällesorganisation och folkbildningsverksamhet är väsentlig information på individnivå mot bakgrund av förväntade positiva hälsoeffekter av aktivt deltagande i denna typ av aktiviteter.

Socialstyrelsens uppfattning är att urvalet av indikatorer är snävt och oklart, vilket *Stockholms Läns Landsting* håller med om, men påpekar att det är positivt att mäta medborgarnas hälsa snarare än antal läkarbesök.

Socialstyrelsen fortsätter med att huvudmannaperspektivet dessutom behöver beaktas i form av de som ansvarar för flera välfärdsektorer och som därmed kan påverka utfallet. Urvalet av indikatorer och utformningen av dem inom området hälsa bör enligt dem ta hänsyn till aktuell indikatorrapportering hos Socialstyrelsen. Även urvalet avseende indikatorer baserade på registeruppgifter för hjärtinfarkt, stroke, diabetes och KOL är oklart. Socialstyrelsen har en aktuell indikatorrapportering om insjuknande och dödlighet som bör beaktas.

Medicinska fakulteten vid Linköpings universitet anser att det är anmärkningsvärt att utredningen helt har utelämnat det internationellt största forskningsområdet inom livskvalitet, nämligen hälsorelaterad livskvalitet (HRQoL). Mått på HRQoL avser individens skattning av sin fysiska, psykiska och sociala funktion. För detta har en rad validerade mått utvecklats där EQ-5D och SF-36/RAND-36, sedan decennier, har använts i forskning, i folkhälsoenkäter och de senaste tio åren i nationella kvalitetsregister. Utredningens förslag innefattar mått på fysisk funktionsförmåga samt index i psykisk hälsa där man bland annat hänvisar till SF-12. *Fakulteten* anser dock att dessa val är olyckliga; till exempel skulle man, genom att använda hela SF-36/RAND-36 fånga upplevd fysisk rollfunktion som avser begränsad handlingsfrihet på grund av fysisk funktionsförmåga. Det vill säga just det man anger att man eftersöker. Både *Region Östergötland* och *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för ett liknande resonemang.

Kunskap och färdigheter

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för kunskap och färdigheter bör övervägas.

5. Gymnasiekompetens
6. Högskolekompetens
7. Självskattad läsförmåga
8. Självskattad numerisk kompetens
9. Självskattad digital kompetens

Västra Götalandsregionen undrar i vilken mån de kunskaper som mäts är användbara. De anser att det vore värdefullt att fånga vidareutbildning och kompetensutveckling i en snabbt föränderlig värld.

Folkbildningsrådet menar att självskattad läsförmåga, numerisk och digital kompetens bör ersättas med den metodik som OECD använder för PIAAC för att mäta vuxnas kompetens och färdigheter, så att resultaten går att koppla till enskilda individer. Det skulle ge en säkrare bild av faktisk färdighet och kompetens hos deltagarna jämfört med enbart den föreslagna självskattningen. *Tjänstemännens Centralorganisation* för ett liknande resonemang. *Folkbildningsrådet* menar dessutom att det skulle vara möjligt att till exempel koppla resultaten från testerna både till formell utbildningsnivå och olika former av icke-formellt och informellt lärande. Frågor bör ställas om deltagande i lärandeaktiviteter (till exempel studiecirkel, folkhögskolekurs, fortbildning på arbetsplats eller annat).

Lika Unika vill att man i exempelvis intervjufrågor fångar upplevelser om hur bristande stöd i skolan har påverkat människor för att klara sin utbildning och nå skolans mål.

Sysselsättning

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för sysselsättning bör övervägas.

10. Sysselsättning (förvärvsarbete, utbildning, hemarbete, pension)
11. Kontraktsform för förvärvsarbete
12. Sammanräknat belastande arbete

Tjänstemännens Centralorganisation menar att för många grupper innebär dagens arbetsliv tilltagande krav på flexibilitet vilket har bidragit till delvis nya arbetsmiljö- och hälsorisker som till exempel gränslöst arbete kan innebära. Arbetsmiljöområdet har dock inte utvecklats i motsvarande grad. Mot den bakgrunden är det väsentligt att uppgifter hämtas in om såväl fysiska som psykiska arbetsförhållanden. *Arbetsmiljöverket* håller med. *TCO* menar vidare att eftersom anställdas trygghet i allt högre grad ligger i kompetens, så är det angeläget att möjligheterna till vidareutbildning och livslångt lärande i arbetslivet beaktas i relation till indikatorer för sysselsättning. T.ex. bör möjligheten till utbildning på betald arbetstid samt möjligheten till kompetensutveckling inom yrket, mätas. Globala indikatorer kan komplettera uppgifter om arbetsplatsolyckor (*Arbetsmiljöverket* instämmer), arbetslöshet, andel sysselsatta (jmf OECDs rapport *How's Life*) samt sjukfrånvaro. Det är sedan tidigare känt att sjukfrånvaron inte fördelar sig

jämnt mellan könen beroende på bland annat arbetsförhållanden, arbetsmiljö och en ojämn fördelning av obetalt arbete i hemmet.

Lika Unika menar att det vore av värde om livskvalitetsmätningen kunde spegla enskildas upplevelser av diskriminering på arbetsmarknaden.

Umeå universitet anser att frånvaro av sysselsättning mätt som förvärvsarbete, utbildning, hemarbete eller pension kan bero på ofrivillig arbetslöshet. Det kan dock även bero på att respondenten exempelvis valt att sluta arbeta några år före pensionstidpunkten. Det i sig leder inte nödvändigtvis till sämre livskvalitet utöver vad som fångas av de minskade ekonomiska resurserna. OFrivillig arbetslöshet kan därför antas vara starkare korrelerad med livskvalitet än sysselsättning och bör därför ersätta sysselsättning som indikator för livskvalitet. *Umeå kommun* anser att det är betydelsefullt med fler mått kring sysselsättning som inte enbart är kopplade till lönearbete, t.ex. frivillig arbete och fritidsaktiviteter.

Umeå kommun påpekar också att det finns ett vetenskapligt samband mellan arbete, psykisk ohälsa och sjukskrivning. Riskfaktorer i arbetslivet är psykiskt ansträngande arbete, höga krav, låg kontroll, obalans mellan ansträngning och belöning, samt rollkonflikter. Inom kort kommer arbetsmiljölagen innehålla nya föreskrifter kring -organisatorisk och social arbetsmiljö. Med bakgrund i de nya föreskrifterna och aktuell forskning föreslås att undersökningen kompletteras i detta avseende.

Karolinska Institutet anser att det finns skäl att tro att det bland grupper med till exempel låg utbildning och invandrarbakgrund, finns en ökande andel med både mycket osäkra anställningsförhållanden och anställningar som inte legitimerar för de sociala skyddsnetten. Dessa grupper är sannolikt svåra att nå via surveys. De är heller inte enkla att urskilja i register. Ett försök att fånga dessa grupper är SCB:s register RAKS. Det är bland dessa grupper vi sannolikt har en stor andel med låg livskvalitet och även ohälsa. Dessa grupper kan till exempel ha ”fast anställning” men utan lön, de kan också vara påtvingade egenföretagare eller ha flera tillfälliga arbetsgivare utan några egentliga kontrakt.

Ekonomiska resurser

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för ekonomiska resurser bör övervägas.

13. Disponibel inkomst

14. Kontantmarginal

Tjänstemännens Centralorganisation delar utredningens bedömning om att ekonomiska resurser är en central komponent att beakta vid bedömningen av livskvalitet och menar att de indikatorer för ekonomiska resurser som utredningen identifierar är rimliga. Dock vill *TCO* framhålla att ersättningar via socialförsäkringssystem och arbetslöshetsförsäkring bör inkluderas. *Konjunkturinstitutet* delar denna åsikt med kompletteringen att andelen i ersättningsgraderna i socialförsäkringssystemen är av betydelse (Hur stor andel av tidigare lön som ersätts). Det är av vikt vid livskvalitetsmätning att det görs en distinktion mellan ersättning från de offentliga trygghetssystemen och kompletterande trygghetssystem.

Malmö kommun föreslår att ”långvarigt ekonomiskt bistånd” övervägs som indikator eftersom detta beskrivs i forskningen som en viktig faktor som kan leda till betydande sociala problem. Samma linje knyter *Umeå kommun* an till genom att föreslå överskuldssättning som ett mått för att få fram en tydligare bild av ekonomiska resurser. Det är registeruppgift som bör kunna hämtas från Kronofogden. Ett sådant mått kan kompletteras med intervjuer om upplevda ekonomiska svårigheter.

Konjunkturinstitutet delar synen att ett BNP-relaterat mått bör ingå som en indikator. Härigenom fångas det totala konsumtionsutrymmet i ekonomin, i kontrast till övriga indikatorer som fokuserar på hushållens ekonomi. *Konjunkturinstitutet* anser dock att *real* BNP per capita är ett mer relevant mått än utredningens förslag om BNP per capita då *real* BNP speglar konsumtionsmöjligheterna bättre än BNP i fast pris.

Västra Götalandsregionen anser att det är lämpligt att frågan ställs om hur invånarna själva ser på sina ekonomiska resurser. Det görs bl.a. i den Västsvenska SOM-undersökningen och samvariationen med självskattat välbefinnande är starkt. Det är tydligare än för egen inkomst, hushållsinkomst och hushållsinkomst per person i hushållet.

Politiska resurser och medborgerliga rättigheter

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för politiska resurser och medborgerliga rättigheter bör övervägas.

15. Valdeltagande

16. Förtroende för myndigheter

Sveriges ungdomsråd anser att man bör väga in att alla inte är röstberättigade och därför inte ingår i statistiken om valdeltagande. Man bör inte heller enbart mäta ”fackföreningsmedlemskap”, utan även ”föreningsmedlemskap” för att kunna se hur många som påverkar sina villkor genom civilsamhället. Detta är extra intressant och relevant när man ser till de grupper som inte har rösträtt. De har färre politiska möjligheter att påverka sina villkor.

Ungdomsrådet anser också att en nyanserad bild är oerhört viktig då man ser att många, framför allt ur de yngre generationerna, väljer att engagerar sig digitalt på sociala medier eller i mindre formella former så som nätverk snarare än föreningar. Det kan även dras kopplingar mellan användandet av dessa övriga demokratiska verktyg och förtroendet för det demokratiska systemet och våra institutioner. ”Övriga politiska engagemang” är därför en viktig fråga.

Umeå universitet anser att fackföreningsmedlemskap kan vara ett verkningsfullt medel för att uppnå högre lön och bättre arbetsförhållanden som i sin tur kan medverka till bättre livskvalitet. Om båda dessa mål, lön och arbetsförhållanden, som utredningen föreslår, kommer att ingå i livskvalitetsindikatorerna så bör inte medlen för att uppnå dessa ingå i livskvalitetsindikatorerna.

Lika Unika påpekar att demokratiskt deltagande för funktionshindrade på lika villkor, begränsas av flera faktorer som bristande tillgänglighet i och till vallokaler, omöjligt att personrösta hemligt om man är synskadad eller har nedsatt handfunktion. Människor ställs i praktiken utanför den politiska processen som föregår val i form av partiernas aktiviteter och den politiska debatten. Även individens egen möjlighet att engagera sig politiskt är svårare.

Sociala relationer

Utredningens bedömning: Följande indikator för sociala relationer bör övervägas.

17. Socialt isolerad

Länsstyrelsen Dalarna föreslår att man i intervjufrågorna lägger till ”Engagemang i föreningsliv/motsvarande”. *Vårdanalys* menar att frågorna om sociala relationer i första hand fokuserar på relationer som utgör ett skydd mot social isolering. Man tycker att det är viktigt att uppmärksamma kränkningar och våld i nära relationer med en partner, nära vänner eller föräldrar/syskon/barn. Fysiskt, sexuellt och psykiskt våld påverkar personers livskvalitet och handlingsfrihet negativt, men uppfattas inte alltid som ett brott och riskerar därför att inte rapporteras i frågorna om säkerhet till liv och egendom. *Umeå kommun* påpekar att social kompetens är en viktig färdighet i dagens samhälle som borde belysas bättre. Det är också viktigt att individer som är mer psykosocialt utsatta i samhället synliggörs bättre i undersökningen.

Säkerhet till liv och egendom

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för säkerhet bör övervägas.

18. Risk för inbrott och skadegörelse i bostadsområdet

19. Våldsbrott och hot om våld

Malmö kommun ger förslag på ytterligare en indikator: ”tillit till andra”. Individer som känner tillit till andra människor har bättre förutsättningar att bli delaktiga i samhället. Högre tillit i ett område förbättrar det sociala systemets möjligheter att lösa problem som uppstår. *Lika Unika* anser att rättsväsendet är ett mycket angeläget område för människors trygghet och även här behövs ett tydligt funktionshindersperspektiv. Uppgifter pekar på att personer med funktionsnedsättning löper högre risk att bli utsatta för exempelvis våld eller trakasserier. Därför bör passande indikatorer övervägas som mäter detta.

Brottsofffermyndigheten påpekar att risken för utsatthet för våld i många fall är störst inom familjesfären, och det är därför riskabelt att beskriva våldsbrott i

en alltför snäv kontext. Betänkandet innehåller synpunkten att man ska ”utgå från vad individerna faktiskt utsatts för”, vilket myndigheten ställer sig bakom. Det är därför viktigt att intervjufrågor i detta avseende måste omfatta även s.k. familjevåld och inte bara våldsbrott som rån och misshandel i det geografiska närområdet. *Länsstyrelserna i Skåne och Västerbotten* resonerar på liknande sätt och efterfrågar att även psykiskt våld, hot om våld samt våld mot andra närstående i hemmet, borde finnas med i denna komponent.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) vill betona vikten av att ett mått på människors rädsla eller oro för att bli utsatt för brott, ska inkluderas. Detta eftersom rädsla och oro begränsar människor handlingsutrymme och rörelsefrihet. *DO* betonar vikten av att inkludera intervjufrågor som fångar upplevelser av diskriminering och eventuellt även hot om våld som har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna som omfattas av diskrimineringslagen. Upplevelser av diskriminering är även ett viktigt mått på livskvalitet eftersom de exempelvis inverkar negativt på människans psykiska hälsa på både kort och lång sikt och förtroendet för andra människor.

Bostad

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för bostadsförhållandena bör övervägas.

- 20. Trångboddhet
- 21. Osäker boendeform

Lika Unika menar att bostaden är navet i livet för många människor. Av det skälet är bostadsbyggande, ombyggnader och den fysiska utemiljön något som bör uppmärksammas i en livskvalitetsundersökning också utifrån ett funktionshinderperspektiv. Tillgängligheten i bostaden handlar inte enbart om att själv kunna bo. Det handlar också om att kunna besöka familj, släkt och vänner. Om att kunna bo kvar också när behov av tillgänglighet ökar som äldre eller när en olycka eller en sjukdom gör individen beroende av tillgänglighet. Att kunna ta emot besök i sitt hem.

Västra Götalandsregionen anser att det är lämpligt att också fråga de som intervjuas om hur de ser på sitt boende. Är de nöjda med det? Ur vilka aspekter? Hur ser de på sin boenderesurs? Man menar att det är typiskt för

utredningens perspektiv att intervjufrågorna enbart är tänkta att handla om antalet rum, kontraktsform och hushållssammansättning trots att det ska handla om hur invånarna ser på sina resurser och sin livskvalitet.

Umeå universitet framhåller att utredningen inte presenterar några belägg för att individer som väljer att lägga en större del av sina ekonomiska resurser på boendet har högre livskvalitet och därför bör inte trångboddhet ingå som en separat indikator. Däremot menar de att i och med den relativt starkt reglerade bostadsmarknaden som Sverige idag har, finns det skäl att fråga respondenterna om de har förstahandskontrakt. I områden där hyrorna ligger under marknadsmässiga hyror är innehav av förstahandskontrakt en tillgång och värdet av denna tillgång bör, på samma sätt som marknadsvärden på ägda hem, inkluderas för att mäta de ekonomiska resurserna.

Tidsutrymme

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för tidsutrymme bör övervägas.

22. Normal veckoarbetstid

23. Egen tid

Länsstyrelsen Skåne finner det lämpligt att använda sig av SCB:s tidsanvändningsstudie som presenteras vart tionde år. Där går det att finna statistik över hur mycket tid vuxna lägger på obetalt hem- och omsorgsarbete, betalt arbete samt fritid, uppdelat i olika ålderskategorier, kön, sammanboende eller ensamstående och utifrån hur många barn och vilka åldrar på barnen. Utifrån den studien går det även att finna lämpliga frågor till intervjuuppgifter för indikatorn ”andra uppgifter om tidsutrymme”. *Vårdanalys* har samma tankar vad gäller tid som läggs på närståendevård, för att fånga upp hur offentliga beslut påverkar närståendes insatser för familjemedlemmar och vänner.

Arbetstidsfrågan är nära knuten till strävan efter ett hållbart arbetsliv. *Tjänstemännens Centralorganisation* vill särskilt framhålla att det är viktigt att hämta in uppgifter om såväl arbetstidens längd som förläggning. Ett centralt perspektiv är den enskilda individens inflytande över sin arbetstid. Delade turer, reglerad och oreglerad arbetstid, förutsättningar att hantera gränslöshet mellan arbete och fritid, tid för psykisk och fysisk återhämtning, påverkar

människors handlingsfrihet. Metodologiskt finns flera presumtiva problem när det kommer till att definiera vad normal arbetstid är eftersom olika länder tillämpar olika mått, vilket kan göra internationella jämförelser osäkra.

Trafikanalys framför att oavsett på vilket sätt tidsåtgången mäts upptar restiden för att komma till och från arbetet ofta många timmar under en vecka. I flera fall betydligt mera tid än vad genomsnittsmedborgaren lägger exempelvis på föreningsverksamhet eller fysisk aktivitet. Om undersökningen inte utökas med en fråga om arbetsresor föreslår *Trafikanalys* att underlagen kompletteras med uppgifter från resvaneundersökningen. *Lika Unika* påpekar att brister i färdtjänsttrafiken gör att många lägger mycket tid till att vänta. Det kan handla om familjer med funktionsnedsatta barn som lägger stor del av fritiden på att samordna insatser för barnet med olika myndigheter.

Enligt *Konjunkturinstitutets* bedömning går det inte entydigt att avgöra om exempelvis en ökad normal veckoarbetstid är att betrakta som bättre eller sämre. Hur många timmar en person önskar förvärvsarbeta per vecka kan förändras över tiden eftersom den reala timlönen har en stigande trend. I vilken riktning beror på hur stor personens inkomst- respektive substitutionselasticitet är. Det viktigaste i sammanhanget torde vara om människor är nöjda med sin normala veckoarbetstid.

Livsmiljö

Utredningens bedömning: Följande indikatorer för individens miljö bör övervägas.

24. Upplevt buller
25. Miljöproblem i bostadsområdet

I samband med komponenten Livsmiljö tar flera remissinstanser upp tillgång till kollektivtrafik, gång och cykelvägar och grönområden som viktiga. Bland dem återfinns *Länsstyrelsen i Västerbotten*, *Göteborgs kommun*, *Malmö kommun*, *Naturvårdsverket*, *Karolinska institutet*, *Sveriges kommuner och Landsting*, *Umeå kommun* och *Världsnaturfonden*. *Länsstyrelsen i Västerbotten* påpekar att det råder stora skillnader i vad som är viktiga faktorer för handlingsfrihet och livskvalitet beroende om man bor i en stad eller på landsbygden. Handlingsfriheten på landsbygden påverkas av tillgång till och avstånd till service som t.ex. bredband och hälso- och sjukvård. *Göteborgs kommun*

understryker att kvalitén på grönområdet också spelar roll. *Karolinska Institutet* menar att risken för hot och våld som många kan uppleva i sina bostadsområden inte nämns, vilket ofta begränsar kvinnors utnyttjande av grönområden. Tillgång till kollektivtrafik påverkar arbetsdagens längd och möjligheten till arbete på annan ort. *Sveriges kommuner och landsting* nämner att i Reglab:s förstudie (Breddat mått på regional utveckling), som även omnämns i rapporten, finns förslag på tillgänglighet till kollektivtrafik, kommunal service, grönområden och natur mm – vilket skulle kunna komplettera måtten inom livsmiljö. Detta påverkar även natur/klimat utifrån transportperspektiv/förflyttningar i vardagen. Dessa områden är särskilt viktiga ur socioekonomiskt perspektiv och jämställdhetsperspektiv då kvinnor och män generellt t.ex. har olika resmönster, olika ”behov” av förflyttningar samt tillgång till kommunal service som barnomsorg, inköp etc. kopplade till omsorgsansvar. Indikatorn skulle vara mer intressant om den var möjlig att få fram nedbruten på kommunalnivå.

Umeå kommun fortsätter i anslutning till ämnet att insikten om utemiljöns betydelse för folkhälsan växer i takt med att stress och utbrändhet ökar. Dessutom leder en mer stillasittande livsstil och fetma till allt större samhällsproblem. Indikatorn är även viktig ur ett socioekonomiskt perspektiv då alla bör ges tillgång till återhämtning i utemiljö, utan ekonomiska kostnader.

Trafikanalys ifrågasätter varför livskvalitetkomponenten har begränsats till boendemiljön och närområdet, när trots allt en stor del av den vakna tiden för många tillbringas på annan plats. *Myndigheten för delaktighet* menar att förutom indikatorer som upplevt buller och miljöproblem i bostadsområdet bör, ur ett funktionshindersperspektiv, upplevelser av bristande tillgänglighet i livsmiljön ingå. *Lika Unika* för samma resonemang. *Naturvårdsverket* vill lyfta fram att flera av de data och indikatorer som redan samlas in och används vid uppföljningen av miljö kvalitetsmålen, i synnerhet ”God bebyggd miljö”, även skulle kunna användas som indikatorer för individens livsmiljö och i förlängningen som mått på livskvalitet. *Sveriges kommuner och landsting* avstyrker delvis att särskilja naturens tillstånd från livskvalitet. Livsmiljön består av betydligt mer än upplevt buller och miljöproblem i boendemiljön. De föreslår, i likhet med Naturvårdsverket, att indikatorn för ”God bebyggd miljö” inom miljömålssystemet ”besvär av trafikbuller” även används i detta sammanhang. Det är också viktigt att få med positiva indikatorer för miljön.

Göteborgs kommun anser att upplevt buller som indikator och frågeställning är bra. Miljöproblem i bostadsområden som indikator är ett ganska vitt begrepp men utifrån utredarens resonemang och utgångspunkter i individen är det en rimlig inriktning på indikatorn - att utgå ifrån det som är nära. Men det behöver inte vara problem. Det kan ju vara mer positiva indikatorer. Förslaget på intervjufrågor pekar mer åt hållet att man söker efter individens tillgång till god närmiljö mer än miljöproblem. Förslaget till fråga är också väldigt brett och öppet. Möjligtvis öppnar betänkandet upp för att fråga om inomhusmiljö men den förklarande texten verkar peka mer åt de yttre omgivningarna. Eftersom det finns flera olika aspekter på närmiljön blir det därför svårt att ta ställning när det är oklart om alla aspekter kommer att finnas med eller om endast en kommer att väljas.

Trafikanalys påpekar att hur människor upplever buller säger relativt lite om i vilken grad de är utsatta för buller. En och samma bullernivå kan uppfattas som mycket störande i en normalt sett tyst omgivning och samtidigt som närmast försumbar i en miljö där det finns förväntningar att möta buller. Detta gäller inte minst för buller från väg- och järnväg, som hör till de mer betydande bullerkällorna i bostäder och på allmänna platser. Man bör göra kvantitativa uppskattningar av hur många som utsätts för bullernivåer väsentligt över gränsvärdena, inomhus respektive utomhus, både i hemmen och på arbetsplatserna.

Göteborgs kommun anser att förslagen på globala indikatorer inte är tillräckligt tydliga i betänkandet. Är förslaget att ha fyra indikatorer då miljötilstånd och utsläpp är olika saker? Om det är endast två saker som kommer att mätas så förordas miljötilståndet. Det är viktigt vad det är för parametrar förslaget tänker sig att mäta. Detta går inte att lämna synpunkter på eftersom de saknas. *Umeå och Malmö kommun* för ett liknande resonemang. *Malmö* förordar utsläpp av växthusgaser eller halter av växthusgaser i atmosfären som globala indikatorer istället för de som utredningen föreslår. Miljötilstånd/utsläpp i vatten och luft behandlas vanligen som regionala eller lokala frågor.

Världsnaturfonden, (WWF), uppmärksammar att komponenten endast mäter de miljöaspekter som i något avseende kan antas påverka människors förhållanden "här och nu". *WWF* anser, att enbart fokusera på hur individen upplever sin omedelbara boende- och närmiljö, är alltför begränsat för att säkerställa att de miljömässiga perspektiven blir allsidigt belysta i detta avseende. *WWF* uppskattar förslaget om att inkludera globala indikatorer

som mäter renodlade miljöförhållanden och uppmuntrar till att väga in ett allsidigt urval av sådana indikatorer. *WWF* föreslår att vidga frågan om livsmiljö till att bredare reflektera exempelvis luft- och vattenkvalitet, markkvalitet/föroreningar i mark, risker vid ett förändrat klimat samt värdering av natur och miljö i ett regionalt och globalt perspektiv etc.

6 En samlad bild av befolkningens livskvalitet (Kapitel 5)

6.1 Underlag för livskvalitets indikatorer

En och samma intervjuundersökning

Utredningens bedömning: Livskvalitetsindikatorerna bör hämtas in i en och samma intervjuundersökning och från registeruppgifter som kan kopplas till individerna i intervjuundersökningen.

Institutet för Framtidsstudier stödjer förslaget.

Västra Götalandsregionen ställer sig frågande till utredningens förslag om att hämta in invånarnas syn på sin livskvalitet via telefonintervjuer. Web-enkäter är ett rimligt alternativ för framtiden. Det ger bra möjligheter att fånga barns och ungdomars syn på sina liv via utbildningssystemet och till att utveckla ett frågebatteri som omfattar alla nödvändiga språk. Den besparing som detta innebär i genomförandet bör användas för att nå en hög svarsfrekvens.

Urval

Utredningens bedömning: En återkommande uppföljning och analys av den vuxna befolkningens livskvalitet bör baseras på ett nettourval om cirka 20 000 respondenter.

Kommissionen för jämlik hälsa skriver att också barns livskvalitet bör inkluderas. Samma sak framför även *kommunerna Malmö och Jönköping, SCB, Länsstyrelserna i Stockholms län och Västerbotten, Uppsala universitet och Västra Götalandsregionen*. *Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor* hänvisar till studier som visar att unga transpersoner har sämre psykisk hälsa och mår generellt sämre än resten av befolkningen. Man kan därför inte uteslutande förlita sig på registerdata för att köns kategorisera respondenter. Även en faktor som sexuell identitet kan vara relevant att beakta i en kartläggning av

befolkningens livskvalitet. Det har visat sig att villkoren för unga homo- eller bisexuella på flera områden skiljer sig från unga heterosexuella cispersoner, vad gäller t.ex. diskriminering, trakasserier, våld och hot. Även hälsan i gruppen är sämre än hos befolkningen som helhet. *Myndigheten* påpekar vidare vikten att belysa villkor och utveckling i grupper med kronisk funktionsnedsättning. Unga med funktionsnedsättning har sämre villkor på flera områden relativt unga utan funktionsnedsättning.

6.2 Redovisning av livskvaliteten

En fördjupad rapportering var fjärde år och En årlig rapportering baserad på register

Utredningens bedömning och förslag: En rapport bör läggas fram vart fjärde år där intervjuuppgifter och kompletterande registeruppgifter ingår som underlag. Även globala indikatorer bör ingå i redovisningen.

Utredningens bedömning och förslag: En översiktlig redovisning med enbart registeruppgifter som underlag bör sammanställas de år då ingen huvudrapport publiceras. Denna redovisning bör vara deskriptiv och publiceras som ett enkelt faktablad samt online. Även här bör globala indikatorer ingå.

Förslagen om redovisning välkomnas bl.a. av *Länsstyrelsen i Skåne, Lärarnas Riksförbund, Institutet för Framtidsstudier och Statskontoret. Sveriges Kommuner och Landsting* tillstyrker en fördjupad rapportering vart fjärde år men förordar en skriftlig rapport där den viktigaste analysen kan redovisas och problematiseras.

SCB delar dock inte utredarens uppfattning att publicering vart fjärde år är tillräckligt. Eftersom intervjubaserade data finns tillgängliga varje år bör de också publiceras varje år. För officiell statistik gäller att den bör komma användarna till del skyndsamt och så snart den är färdigställd. Att enbart redovisa intervjubaserade skattningar baserat på fyra sammanslagna år ger en lägre varians i skattningarna men skapar samtidigt andra kvalitetsbrister eftersom värdet kan ha varierat mycket under mätperioden. Det gäller särskilt indikatorer som är konjunkturberoende, exempelvis ekonomi och sysselsättning.

Redovisningsgrupper

Utredningens bedömning och förslag: Resultaten bör, utöver att redovisas som genomsnitt, spridning och samvariation mellan komponenter, sammanställas efter kön, åldersgrupper, samhällsklasser, regioner och någon uppdelning efter vistelsetid i landet. Vidare bör uppgifter avseende utlandsfödda redovisas efter ursprungsland, indelade i regioner.

Institutet för Framtidsstudier stödjer förslaget. *Länsstyrelsen i Skåne* ser positivt på utredningens förslag på redovisningsgrupper och vill poängtera att alla redovisningsgrupper måste presenteras och analyseras könsuppdelat. *Lärarnas Riksförbund* efterlyser dock konkretion för olika yrkesgrupper och anser att läraryrket skulle passa väl att studera vidare, inte minst när det gäller handlingsfriheten inom yrket.

Sveriges kommuner och landsting förordar redovisning av registerdata även på kommunal nivå där det är möjligt. Man tillstyrker i huvudsak utredningens förslag på redovisningsgrupper med förslag till komplettering. Kriterierna för komponenterna var att de skulle kunna mätas på regional nivå. Urvalets storlek för intervjuerna medger inte en lägre redovisningsnivå men vissa av måtten från registerdata finns på lokal nivå och dessa borde redovisas. Många av måtten påverkas av arbete som kommunerna ansvarar för – dvs. kommunernas service och ansvarsområden påverkar utfallet på högre nivåer. Därför kommer även kommuner vara intresserade av att följa utvecklingen på regional nivå. Jämför Danmarks förslag till att mäta livskvalitet på kommunnivå. Redovisningsgrupperna skulle kunna beskrivas ännu djupare och framförallt bredare. Särskilt ur ett jämlikhets-, jämställdhets och intersektionellt perspektiv för att inte bara beskriva fördelning av resultat mellan olika grupper utan även konsekvenser av skillnader mellan olika grupper. Det är extra viktigt att trender för alla angivna grupper och kombinationer av dessa grupper (intersektionell analys exempelvis kön och samhällsklass samt ålder) analyseras och redovisas tydligt på nationell nivå. Beroende på mått inom olika komponenter är det viktigt att se resultat utifrån såväl socioekonomi (såsom utbildningsnivåer) som socioekonomiska index (såsom arbetare, facklärd, lägre/högre tjänstemän, arbetslösa etc.). Både *Malmö kommun* och *Göteborgs kommun* delar denna uppfattning. I en kommun av Göteborgs storlek finns det alltid en risk att utvecklingen går åt olika håll för olika grupper och i olika delar av kommunen, något som kan

döljas av ett medelvärde. Om det inte går att få ytterligare nedbrytning vore det önskvärt att det finns möjlighet att göra tilläggsbeställning. Enligt *Konjunkturinstitutets* bedömning förefaller det mer relevant att utbildningsnivå används i stället för samhällsklass, alternativt att resultaten sammanställs i båda dimensionerna.

Huvudindikatorer för komponenterna

Utredningens bedömning: För respektive livskvalitetskomponent bör ett mindre antal huvudkomponenter väljas ut, vilka på ett övergripande sätt kan ge en mer samlad beskrivning av nivå, fördelning och förändring.

Institutet för Framtidsstudier stödjer förslaget. *Sveriges kommuner och landsting* förordar involvering av aktörer på regional och lokal nivå för val av huvudindikatorer. Vidare tillstyrker man att livskvalitetens komponenter presenteras online i ett sammanhang där helheten tydligt visas. Det är viktigt att redovisningsgrupperna och regional/lokal nivå presenteras där det är möjligt. SKL:s medlemmar använder olika myndigheters sammanställningar av data för att följa utvecklingen i samhället på olika nivåer och för olika grupper. Redovisning av måtten för livskvalitet behöver anpassas tidsmässigt till när andra närliggande rapporter publiceras, exempelvis Miljöhälsorapport, Folkhälsorapport, rapporter om barn och unga från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors publikationer etc.

En webbaserad redovisning

Utredningens förslag: Livskvalitetens komponenter bör i ett och samma sammanhang presenteras online, med nivå och utveckling för respektive indikator. Presentationen ska rikta sig till hela Sveriges befolkning, vilket innebär att presentationen bör vara tillgänglig på flera språk och på olika förkunskapsnivåer.

Institutet för Framtidsstudier stödjer förslaget. *Statskontoret* likaså givet att efterfrågan och behovet finns. Skulle kostnaderna för att översätta sidan till flera språk samt anpassa den till olika förkunskapsnivåer vara rimliga jämfört med sidans användarantal? Resultatet från ULF finns redan nu tillgängligt på SCB:s hemsida.

Länsstyrelsen Västra Götaland tycker det är positivt med en webbaserad redovisning och föreslår att materialet ska finnas tillgängligt på flera språk och förkunskapsnivåer. *SCB* vill däremot poängtera att myndigheten redan i nuläget redovisar ett 100-tal indikatorer online baserat på data från ULF/SILC, på både svenska och engelska. Att anpassa informationen till fler språk och förkunskapsnivåer innebär stora kostnader som inte ryms inom *SCB*:s nuvarande anslag.

7 Datasamling och datalagring (Kapitel 6)

7.1 En fristående och bättre anpassad ULF

Utredningens bedömning och förslag: För att möjliggöra att ULF ges den utformning och omfattning som krävs för en heltäckande redovisning av livskvaliteten i Sverige, bör *SCB* genomföra undersökningarna ULF och EU-SILC separat.

Att göra ULF-mätningar parallellt med EU-SILC med anledning av att EU-SILC saknar vissa väsentliga livskvalitetsindikatorer anser *Uppsala universitet* är en god idé. De föreslår dock att de nya ULF-mätningarna behöver förändras mer i relation till EU-SILC än vad utredningen föreslår om de tillkommande kostnaderna ska kunna motiveras. *Myndigheten för delaktighet*, *Institutet för Framtidsstudier* och *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd* (*Forte*) håller med. *Myndigheten för delaktighet* menar att EU-SILC i dagsläget är problematisk för att mäta levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning då frågor om levnadsförhållanden förändras. *Forte* anser att ULF-undersökningarna komplicerats genom att de kombinerats med EU-SILC. Undersökningen kan vid en separation anpassas till svenska förhållanden och möjliggöra största möjliga utvecklingsbarhet. Detta får dock inte negativt påverka vare sig EU-SILC eller ULF.

Riksrevisionen påtalar att *SCB* redan i dag är statistikansvarig myndighet för det område som en livskvalitetsmätning kan komma att ingå inom samt ansvarig för ULF-undersökningen. Utredningens förslag är därmed i mångt och mycket en prioriteringsfråga för *SCB*. Det kan därför vara lämpligt att *SCB* får i uppdrag att se över möjligheten att utforma ULF-undersökningen utifrån de kriterier för ett livskvalitetsmått som utredningen ställt upp.

SCB avstyrker utredarens förslag att ULF/SILC bör delas upp i två separata undersökningar. Dagens lösning med en undersökning som integrerar ULF och EU-SILC motiveras både av kostnadsskäl och av att begränsa uppgiftslämnarbördan samt av att undvika att samla in indikatorer parallellt i olika undersökningar. En uppdelning av undersökningen skulle även riskera att skapa en stor oklarhet för användarna avseende vilka redovisade indikatorer från ULF respektive från EU-SILC som är korrekta att använda i olika sammanhang.

Årliga intervjuundersökningar för rapportering vart fjärde år

Utredningens bedömning och förslag: ULF bör genomföras årligen för att bilda underlag för rapporter som publiceras vart fjärde år.

Länsstyrelsen i Skåne anser att det finns en risk att jämförelsen över tid till viss del går förlorad om en del av underlaget hämtas in samma år som det publiceras och en annan del tre år tidigare, samtidigt som det presenteras tillsammans och ska jämföras med en samlad bild fyra år tidigare. Denna risk kanske minimeras om man som utredningen föreslår använder sig av en panel. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* vill påpeka risken för större bortfall vid användande av en panelansats jämfört med upprepade tvärsnitt.

Forte tillstyrker förslaget om en periodvis rapportering av livskvalitet- och välfärdsuppgifter som det uppdaterade insamlingssystemet genererar. De instämmer i att ett längre intervall för mer djupgående rapportering är rimligt. Däremot kan skälen för det föreslagna fyraåriga intervallet i den mer djupgående rapporteringen, som anges vara att variationerna i livskvalitet inte är så stora mellan åren, ifrågasättas.

Urvalets storlek och design

Utredningens bedömning och förslag: Ett nettourval om 20 000 respondenter kommer att krävas för att bilda ett tillräckligt stort analysmaterial. Vi föreslår därför ett årligt nettourval om 5 000 intervjuer. Undersökningen bör genomföras med en panelansats.

Göteborgs kommun anser att det är positivt att betänkandet föreslår komplettering av ULF med paneler och intervjuer på individnivå. Detta är väsentligt för att undvika generaliseringar på gruppnivå och möjliggöra

djupanalyser. Att betänkandet utöver detta föreslår nedbrytning av indikatorer på kön, ålder, samhällsklasser, regioner, vistelsetid i landet samt utlandsfödda ser stadsledningskontoret som positivt. Särskilt om dessa används för att synliggöra hur dessa faktorer påverkar varandra samt samexisterar. Samtidigt saknar man kriterier utifrån de sju diskrimineringsgrunderna som med hjälp av intervjuer och anonym självidentifiering kan bli möjligt att få fram. Därmed skulle man få fram jämlikhetsdata och stärka jämlikhetsperspektivet. Det är känt att självskadebeteende och suicidförsök är extra vanligt hos unga människor med annan sexuell läggning och/eller könsidentitet än den som uppfattas som norm. Det är också känt att det finns otaliga individer i det svenska samhället som diskrimineras på grund av sin hudfärg och/eller religion men som är födda i Sverige med svenskfödda föräldrar och finns därmed inte inkluderade i de data som finns tillgänglig i Sverige. Men det är också angeläget att tänka kring hur individer som står utanför delaktigheten i samhället nås i datainsamlingen.

I samma linje poängterar *Stockholms stad* att det är viktigt att mätningen utformas så att den är jämförbar över tid samt jämförbar med liknande mätningar internationellt. Livskvalitetsmätningen bör också utformas så att det är möjligt att undersöka variationen mellan befolkningsgrupper. Möjligheten att göra analys av fördelningar och skillnader mellan samhällsgrupper är viktiga inte minst för att kunna ta fram verkningfulla åtgärder som kan minska skillnaderna i levnadsvillkor, som till exempel utbildning eller tillgång till kultur. Undersökningar av människors livskvalitet är också viktiga redskap för lokala och regionala beslutsfattare. Enligt *Stockholms stad* är det därför angeläget att undersökningen går att bryta ned på storstadskommuner. *Sveriges kommuner och landsting* och *Umeå kommun* för liknande resonemang *Stockholms Läns Landsting* instämmer och påpekar att urvalsstorleken för den planerade undersökningen verkar i minsta laget: dels med tanke på att bortfallet i undersökningen har ökat markant, dels med tanke på möjligheten att använda data till regionala analyser. Hur man når grupper som är särskilt svåra att nå behöver utvecklas. Också olika metoder för datainsamlande behöver utredas.

Myndigheten för delaktighet anser att designen avseende urval och intervjuer måste ta hänsyn till möjligheten att beskriva gruppen personer med funktionsnedsättning. Data måste gå att bryta ned på typ av funktionsnedsättning då det är känt att individers förutsättningar skiljer sig

mellan vilken funktionsnedsättning hen har. Detta finns det anledning att kunna mäta och följa.

Forté är tveksamt till förslaget om årliga intervjuundersökningar enligt ett rullande schema, vilket ska generera ett urval på 20 000 under fyra år. Detta utgör ett mindre urval än nuvarande ULF-undersökningarnas ursprungliga omfattning, och är på det sättet en försämring. Vidare menar man att möjligheten till årliga rapporter måste kvarstå, med den volym som gäller idag för ULF-undersökningarna, då det är viktigt att kunna följa snabba förändringar i samhället, där ekonomiska kriser och flyktingrörelser är aktuella exempel. *Forté* instämmer inte i bedömningen att variationer av livskvalitet inte är så stora mellan åren. I varje fall bör möjligheter till sådana analyser kvarstå.

SCB konstaterar att den efterfrågade panelansatsen redan i dagsläget finns i SILC-delen av ULF/SILC. I dagsläget är panelen fyra år, men den kan komma att bli förlängd till sex år. Användningen av dessa paneldata för statistikändamål är begränsad. Eurostat redovisar endast några variabler avseende inkomst och sysselsättning baserat på dessa. I övrigt är det framförallt forskare som använder paneldata. *SCB:s* erfarenhet från de paneler som tidigare fanns i ULF är att nyttan av panelupplägget var begränsat för produktionen av den officiella statistiken och att det var ytterst få användare/forskare som efterfrågar det.

Trafikanalys anser att det föreslagna nettourvalet kommer att räcka långt för att följa utvecklingen för hela befolkningen på riksnivå. Men om ambitionen är att till exempel kunna göra jämförande analyser för ett visst ålderssegment och kön i alla län kommer det förmodligen att behövas ett mer omfattande urval för att påvisa eventuella signifikanta skillnader. Utredningen ger ingen tydlig bild av på vilket sätt undersökningens resultat ska användas så därför är det svårt för *Trafikanalys* att lämna några synpunkter på den delen av undersökningsdesignen. Även *Tillväxtverket*, *Linköpings universitets medicinska fakultet* och *Region Östergötland* belyser behovet av ett större urval för att kunna tillgodogöra sig rapporten på en nedbruten regional nivå. *Pensionsmyndigheten* anser att det är angeläget att antalet intervjuade blir tillräckligt stort så att utvecklingen av livskvalitet hos personer äldre än 65 går att följa.

7.2 Utvidgad användning av befintliga registeruppgifter

Utredningens förslag: I den mån registeruppgifter finns, som kan bilda underlag för livskvalitetsindikatorer, bör de samlas in och utnyttjas i anslutning till intervjuuppgifterna. Dessutom kan årliga tabellariska redovisningar sammanställas på basis av information i offentliga register – dock med begränsningen att många uppgifter inte finns tillgängliga registervägen. Vi föreslår att SCB undersöker möjligheten att öka nyttjandet av register både som komplement till ULF och i form av en fristående, helt registerbaserad, redovisning.

SCB poängterar att ett stort antal av de föreslagna indikatorerna redan finns tillgängliga i nuvarande ULF/SILC och i andra undersökningar eller är tillgängliga via register. I stället för att belasta en och samma undersökning med fler intervjuvariabler är det mer kostnadseffektivt att ta fram indikatorer från befintliga undersökningar. Endast om detta inte är möjligt bör man lägga till intervjuvariabler i formuläret för ULF/SILC. Andra remissinstanser som för liknande resonemang och varnar för enkättrötthet och låga svarsfrekvenser är *Riksrevisionen*, *Brottsförebyggande rådet*, (*Brå*) *Statskontoret*, *Uppsala universitet*, *Sveriges Kommuner och Landsting* och *Göteborgs universitet*. Dessutom poängterar *Karolinska Institutet* att det inte görs någon referens till andra pågående datainsamlingar utöver ULF-undersökningen (exempelvis Folkhälsomyndigheten, stora datainsamlingar i landstingens regi). *Karolinska Institutet* menar att med tanke på sjunkande svarsfrekvens i enkät- och intervjuundersökningar borde också andra sätt att samla in data övervägas. Hittillsvarande studier tenderar också att underrepresentera vissa grupper i samhället, inte minst nyanlända flyktingar och asylsökande. *Brå* påpekar dessutom att den typen av surveyundersökning som föreslås är oerhört kostsam och krävande att genomföra.

Medicinska fakulteten vid Linköpings universitet menar att det är anmärkningsvärt att man genom register enbart skulle kunna fånga upp uppgifter om enskilda allvarliga sjukdomstillstånd. Idag finns nationella kvalitetsregister som, med nationell täckning, omfattar huvudelen av sjukdomsburden i landet. Fakulteten anser att utredningen generellt saknar en beskrivning om vad andra i Sverige gör inom området, om möjlighet till samordning och om sådan planeras. Andra myndigheter och landsting samlar redan in mycket av de data som föreslås, och utredningen nämner inte heller samordning med

de många stora nationella kvalitetsregistren. Avslutningsvis påpekar man att utvecklingen av mått på livskvalitet i det svenska samhället, dess mätning, sammanställning och redovisning bör kopplas till en översyn av folkhälsorapporteringen. De tio livskvalitetskomponenter som föreslås är samtliga sådana som återkommande mäts i nationella och regionala folkhälsorapporter. Fakulteten menar att det är angeläget att dessa datainsamlingar samordnas. *Region Östergötland* instämmer.

När det gäller val av insamlingsmetod instämmer *SCB* i utredarens slutsats att det vore önskvärt att urvalspersonerna kan ges möjlighet att välja i vilken form de vill svara. *SCB* drar slutsatsen att svar även kan inhämtas via exempelvis webbformulär under förutsättning att metoden är väl utvärderad. *SCB* konstaterar också att det saknas en bedömning av förslagets förenlighet med gällande rättsregler. Det är inte bara reglerna i personuppgiftslagen som är relevanta utan förslagen måste vara förenliga med alla rättsregler som blir aktuella i sammanhanget, t.ex. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och lagen om den officiella statistiken (2001:99). *SCB* instämmer i utredarens slutsats att om ytterligare registeruppgifter bör inhämtas så måste det prövas mot gällande lagstiftning och registerförfattningar. När det gäller förslaget att *SCB* ska undersöka möjligheten till att öka nyttjandet av register är det svårt att med utgångspunkt i det underlag som presenteras bedöma omfattningen av ett sådant arbete. Expertkunskap som krävs för en sådan utredning finns, men det skulle kräva att resurser tillförs *SCB*.

7.3 Anknytning till internationell forskning

Utredningens bedömning och förslag: Ansvaret för arbetet med att sammanställa och redovisa uppgifter om livskvaliteten i Sverige bör ges till *SCB* i samverkan med en forskningsinstitution och myndigheter som är ansvariga för berörda politikområden.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) håller med utredningen om att *SCB* ska ges ansvaret att ta fram och genomföra undersökningen som ett uppdrag inom ramen för det officiella statistikansvaret samt att nödvändiga förändringar för detta görs i lag (2001:99) om den officiella statistiken samt förordning (2001:100) om den officiella statistiken för att säkerställa långsiktighet i genomförandet. *SCB* och *Medicinska fakulteten vid Linköpings universitet* håller också med.

Forte instämmer i förslaget att SCB, på liknande sätt som de redan gör med utvecklingen av indikatorer för exempelvis forskning bör tillsätta ett utvecklingsråd bestående av närmast berörda myndigheter och forskare för framtagande, kvalitetssäkring och vidareutveckling av officiella indikatorer. Detta råd bör ges ett uppdrag att vidareutveckla och kvalitetssäkra utredningens slutsatser samt göra justeringar utifrån inkomna remissvar. De bör också ges en formell roll att bidra i den fortsatta utvecklingen av undersökningen och i analysen av resultaten. *Sveriges kommuner och landsting* menar att deras medlemmar, forskare och praktiker på regional och lokal nivå, bör involveras i arbetet.

Medicinska Fakulteten vid Linköpings universitet menar att det vore önskvärt att innan arbetet startar, göra en ytterligare beredning och förankring med ansats där forskare från ett flertal vetenskapliga ämnen, och som är aktiva inom livskvalitetsforskning och närliggande områden, får till uppdrag att diskutera utredningens förslag på tolkning av livskvalitet, utredningens avgränsningar, förslag på indikatorer, insamlingsmetoder och användning av indikatorer för policybeslut. Även *Stockholms Läns Landsting* framför liknande synpunkter.

SCB instämmer i att det är naturligt att SCB som statistikansvarig myndighet ansvarar för produktion och publicering av mått på livskvalitet. Det är naturligt att en sådan återkommande redovisning är officiell statistik och att indikatorerna hämtas från den officiella statistiken. *SCB* vill poängtera att för officiell statistik ska endast de uppgifter som behövs för att ta fram denna statistik samlas in. Det är därmed inte möjligt att låta andra ändamål ligga till grund för statistikinsamling. Inhämtande av expertkunskap från forskarsamhället sker redan idag via de användarråd som finns vid myndigheten för att bidra till utvecklingen av statistiken. Detta är enligt *SCB* ett väl fungerande system, varför utredarens förslag kring samverkan med en utsedd forskningsinstitution avstyrks.

Institutet för framtidsstudier anser inte att SCB ska vara huvudansvarig för mätning och rapportering av livskvalitet. Mellan 1974 och 2006 genomförde SCB ULF-undersökningarna med hög kvalitet, men de senaste tio åren har man drastiskt nedrustat ULF utan att lyssna på de omfattande protesterna från forskarsamhället och andra externa användare. Institutet föreslår istället att en forskarstyrd enhet för rapportering och forskning om livskvalitet inrättas. Denna enhet, bestående av Institutet för Framtidsstudier och

Institutet för Social Forskning (SOFI), bör ges huvudansvaret för den datainsamling och rapportering som utredningen föreslår. SCB kan uppdras att hantera datainsamlingen, men ansvaret för datainsamlingens design och innehåll ska ligga på den nyinrättade enheten.

7.4 Vidare användning av insamlade uppgifter och datalagring

Utredningens bedömning och förslag: SCB ges uppdraget att bevara och tillhandahålla de insamlade individuppgifterna innefattande intervju svar och registeruppgifter som hämtats in i anslutning till intervjuundersökningen. Uppgifter som använts för den helt registerbaserade årliga redovisningen bör tillhandahållas och bevaras av respektive statistikansvarig myndighet.

Integritet

Malmö kommun menar att den föreslagna intervjustudien är en relativt stor investering. För att få ut så mycket som möjligt av denna investering bör stor vikt läggas vid att det finns en mottagare av resultaten och att analyser görs som kan bilda underlag till politiska beslut. *Länsstyrelsen i Skåne* håller med om att det är viktigt att det insamlade materialet bevaras och utnyttjas för forskning och statistikproduktion så att den investering som gjorts kan fortsätta att ge avkastning. Även *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* instämmer. *Sveriges kommuner och landsting* vill framhålla vikten av att involvera regioner som användare och mottagare av resultaten för vidare analys och underlag inför beslut.

Datainspektionen har granskat betänkandet utifrån inspektionens uppgift att verka för att människor skyddas mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. För att uppfylla kraven enligt regeringsformen och dataskyddsdirektivet i ett konkret lagstiftningsärende krävs det att det intrång som sker i den enskildes privata sfär måste vara befogat och inte större än nödvändigt. Någon utredning och analys har, trots anvisningen i kommittédirektivet, dock inte presenterats i betänkandet. Förslagen uppfyller således inte de krav som följer av regeringsformen och dataskyddsdirektivet och förslagen avstyrks därför. *Socialstyrelsen* instämmer och betonar vikten av att en prövning görs utifrån aktuell lagstiftning för inhämtning och samkörning av data. Det gör även *SCB* och påpekar att det saknas en bedömning av om de uppgifter som föreslås åläggas SCB är

förenliga med det regelverk som myndigheten har att följa. Det är av stor vikt att ovanstående utreds och klarläggs.

8 Förslagets konsekvenser (Kapitel 7)

SCB anser att den kostnadsuppskattning som görs i utredningen är bristfällig. Utredaren underskattar kostnaderna för två separata undersökningar. Det tas ingen hänsyn till de synergier och därmed lägre kostnader som uppnås genom nuvarande upplägg av ULF/SILC när det gäller exempelvis ändringar i intervjuformulär, dataproduktion och metodutveckling. När det gäller nuvarande ULF-delen i ULF/SILC dras i nuläget ett urval på 7 600 individer vilket tillsammans med SILC-delens urval på 2 900 individer summerar till 10 500 individer. Svaren från dessa urval utgör basen för redovisningen av nuvarande indikatorer i ULF-delen samt grunden för urvalet av barn till Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF). Utredarens förslag till urvalsförstärkning i ULF-delen från 7 600 individer till 10 000 individer medför därmed ökade intervjukostnader motsvarande utökningen av urvalet. Hur dessa kostnader ska finansieras redovisas inte av utredaren. SCB vill även påpeka att två undersökningar inom den officiella statistiken i stället för en ställer dubbla krav på samtliga delar i statistikproduktionsprocessen med bl.a. uppdateringar och kontroll av formulär kvalitetsdokumentation samt hantering av utdrag enligt personuppgiftslagen (1998:204) och gallring.

SCB konstaterar att utredaren inte har gjort någon avvägning av behovet av nya uppgifter mot skyddet för den personliga integriteten. En sådan avvägning måste göras för all tillkommande personuppgiftsbehandling som utredarens förslag innebär. Innan den analysen är gjord är det enligt SCB inte möjligt att ta ställning till vilka konsekvenser förslagen i utredningen får för den personliga integriteten. Utredaren föreslår i konsekvensbeskrivningen att SCB ska få i uppdrag att utreda om utredarens förslag, att uppgifter från olika myndigheter ska sammanföras för att bilda underlag till tabeller i en samlad registerbaserad livskvalitetsredovisning, är förenlig med gällande lagstiftning. Vidare föreslås att SCB om så inte är fallet ska föreslå hur detta ska kunna göras. Det är svårt att med utgångspunkt i det underlag som presenteras bedöma omfattningen av det arbete SCB föreslås göra. Det skulle kräva att ekonomiska resurser tillförs SCB. Dessutom bör en bedömning göras av lämpligheten i om ett sådant arbete ska utföras av SCB istället för i form av en utredning i särskild ordning. I sammanhanget bör noteras att detta har varit en uppgift för den aktuella utredningen.

Riksrevisionen anser att det hade varit värdefullt med en genomgång av hur utredningens förslag förhåller sig till det system och regelverk som omgärdar den officiella statistiken. Bland annat är det oklart om utredningens finansieringsförslag är förenligt med det decentraliserade statistikansvaret. Ansvaret innebär att statistikansvariga myndigheter självständigt beslutar om statistikens innehåll och omfattning inom sitt statistikområde, om inte något annat följer av särskilda beslut av regeringen. Så gott som all officiell statistik finansieras också från respektive statistikansvarig myndighets förvaltningsanslag. *Länsstyrelsen i Uppsala* anser att den föreslagna livskvalitetsmätningen bör finansieras via särskilt anslagna medel till SCB. Förslaget att fördela ut kostnaden för framtagandet och förvaltningen på statistikansvariga myndigheter avstyrks därmed. Mätningen är en helt ny produkt som kommer hela samhället till nytta. *Statskontoret* efterfrågar en mer utförlig konsekvensanalys, där det framgår hur myndigheterna påverkas av och ser på att de ska bidra med finansieringen till måtten på livskvalitet. Även om beloppet per myndighet från och med år ett enbart beräknas vara 75 000 kronor, är det relevant att redovisa hur detta påverkar de statistikansvariga myndigheterna. Om flera mindre utgifter som denna läggs på myndigheterna blir det sammanlagt en ansevärd summa. Således bör även en för myndigheterna tillsynes liten utgift vara välmotiverad. Detta särskilt då det är oklart hur livskvalitetsmätningen kommer användas i deras verksamhet.

9 Remissinstanser

9.1 Samtliga

1. Riksrevisionen
2. Brottsförebyggande rådet
3. Brottsoffermyndigheten
4. Datainspektionen
5. Försäkringskassan
6. Socialstyrelsen
7. Folkhälsomyndigheten
8. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
9. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
10. Myndigheten för delaktighet
11. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
12. Inspektionen för socialförsäkringen
13. Pensionsmyndigheten
14. Konjunkturinstitutet
15. Statistiska centralbyrån
16. Länsstyrelsen i Stockholms län
17. Länsstyrelsen i Uppsala län
18. Länsstyrelsen i Skåne län
19. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
20. Länsstyrelsen i Dalarna län
21. Länsstyrelsen i Västerbottens län
22. Statskontoret
23. Statens skolverk
24. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
25. Folkbildningsrådet
26. Uppsala universitet
27. Göteborgs universitet
28. Stockholms universitet
29. Umeå universitet
30. Linköpings universitet
Medicinska fakulteten vid Linköpings universitet
31. Karolinska institutet
32. Kungl. Tekniska högskolan
33. Vetenskapsrådet
34. Naturvårdsverket
35. Kemikalieinspektionen
36. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
37. Trafikanalys
38. Tillväxtverket
39. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
(Tillväxtanalys)

40. Sveriges lantbruksuniversitet
41. Boverket
42. Myndigheten för kulturanalys
43. Diskrimineringsombudsmannen
44. Arbetsförmedlingen
45. Arbetsmiljöverket
46. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
47. Kommission för jämlik hälsa (S 2015:02)
48. Region Östergötland
49. Stockholms läns landsting
50. Västra Götalandsregionen
51. Gävle kommun
52. Göteborgs kommun
53. Jönköpings kommun
54. Malmö kommun
55. Norrköpings kommun
56. Stockholms kommun
57. Umeå kommun
58. Greenpeace
59. Handikappförbunden (HSO)
60. Institutet för näringslivsforskning
61. Landsorganisationen i Sverige
62. Lika unika
63. Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning (NORDICOM)
64. Rådet för främjande av kommunala analyser
65. Stiftelsen Institutet för framtidsstudier
66. Stockholms internationella miljöinstitut
67. Svenska miljöinstitutet
68. Svenska naturskyddsföreningen
69. Svenska statistikfrämjandet
70. Svenskt Näringsliv
71. Sveriges akademikers centralorganisation
 - 71.1. Kyrkans Akademikerförbund
 - 71.2. Lärarnas Riksförbund
 - 71.3. Sveriges Tandläkarförbund
72. Sveriges ekokommuner
73. Sveriges Kommuner och Landsting
74. Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
75. Tjänstemännens Centralorganisation
76. Världsnaturfonden
77. Sveriges ungdomsråd
78. Karlskrona kommun

9.2 Instanser som svarat att de avstår att lämna synpunkter

- 23. Statens Skolverk
- 30. Linköpings Universitet har valt att inte svara i eget namn men Medicinska fakulteten vid Universitetet har svarat.
- 32. Kungliga Tekniska högskolan
- 40. Sveriges Lantbruksuniversitet
- 61. Landsorganisationen i Sverige
- 63. Nordiskt informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning
- 71. Sveriges akademikers centralorganisation har valt att inte svara i eget namn utan låtit medlemsförbund svara där Kyrkans Akademikerförbund, Lärarnas Riksförbund och Sveriges Tandläkarförbund har kommit in med svar.

9.3 Instanser som inte svarat

- 34. Naturvårdsverket
- 41. Boverket
- 42. Myndigheten för kulturanalys
- 51. Gävle kommun
- 58. Greenpeace
- 59. Handikappförbunden (HSO)
- 60. Institutet för näringslivsforskning
- 64. Rådet för främjande av kommunala analyser
- 67. Svenska miljöinstitutet
- 68. Svenska naturskyddsföreningen
- 69. Svenska statistikfrämjandet
- 70. Svenskt Näringsliv
- 74. Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU)